

A BUDAI VÁR TÖRTÉNETE

Magyar diákból török basa

A budai piacon és utcákon a török hódoltság idején nyolc-tízféle nyelven is beszéltek, ami nem is csoda, hiszen 1541-től volt budai basa: perzsa, arab, cserkesz, örmény, orosz, olasz, georgiai, albán, bosnyák, magyar, sőt török is. Mindenik basa magával hozta atyafiai, barátait, ismerőseit, mindenik berendezkedett és amikor felmentették, ha ő maga és családja nem is, de a legtöbb idelepipítettje továbbra is Budán maradt.

Magyar származású basa kettő volt. Az egyik: Mehemed, hamar kilépett történelmi szerepéből, valami miatt visszahívták Sztambulba és ott nyomtalanul eltűnt. A másik magyar származású török helytartó valamikor budavári fiúcska volt s gyermekkorában Székely Lászlónak hívták. Felnöve Szokoli Musztafa néven tizenkét évig volt budai basa s úgy is fejezte be külföldi életét 1578-ban.

Székely László családja dunaföldvári, szülői onnan kerültek Budára, ahol édesapja valami hivatalos tisztséget töltött be a mohácsi vész előtt. A kislány valóságos csodagyermek volt, aki tízéves korára utcai játszópajtásaitól már megtanult valamennyi nyelvet, amit akkoriban Budavárban beszéltek. Tizenhat éves korában valami ártatlan szerelmi kalandba keveredett s el kellett hagynia a szülői házat.

— Majd visszajövök — mondotta búcsúzáskor —, de akkor én leszek az első ember Budavárban.

Cirkuszi kiállítás

A tizenhat éves ifjút 1524-ben már Sztambulban találjuk. Egy cirkuszban minden este ő kiállotta a közönségnek, hogy milyen műsorszám következik. Ez a bejelentés több nyelven történt és Székely Lászlónak rövidesen megalapozta a szerencsését. Fordító, majd tolmács lett s közben távolkeleti nyelvekkel is kiegészítette tudományát. Egy év múlva pedig Szokoli Musztafa néven egyik tolmácsa a szultánnak.

Szolimán szultán is ifjú ember volt még akkor, harmincéves lehetett és ötödik éve uralkodott. Nagy tervei voltak, mert úgy érezte, hogy a török birodalom az ő uralkodása alatt jut el hatalmas tetőpontjára. Hogy ezt elérhesse, fel kellett hatolnia a Duna mentén. Szolimán 1526-ban át is lépte hadaival Magyarország határát s kíséretében volt Szokoli Musztafa is. Szolimán Mohácsnál megsemmisítette Lajos király hadseregét és a menekülő

király Szapolyai György kardesapásai alatt befejezte életét.

— Te beste, táncos király, elvesztetted Magyarországot! — kiállotta Szapolyai György, amikor lesujtotta Lajost — jegyezte fel Szokoli Musztafa is a szemtanuk kihallgatása után.

Magyar basa Budán

A mohácsi csata után Szolimán bizalmas tárgyalásait csaknem mind Szokoli Musztafa bonyolította le. Ő jelentkezett Szigetvár védőjénél is, hogy adja fel a várat. Ez a küldetése eredménytelen volt, de ettől kezdve baráti viszonyt tartott fenn Zrinyi Miklóssal. A szultán 1565-ben budai helytartónak nevezte ki, de állását csak egy év múlva foglalta el, addig a szultán mellett dolgozott. Nagy Szolimán 1566-ban halt meg a szigetvári táborban és nem sokkal utána, a vár bevételekor, elesett Zrinyi Miklós is. Az egyik pártfogója, a másik barátja volt. Mehemed nagyvezér gyorslovú csaszokkal értesítette a budai basát a két halálesetről és Zrinyi Miklós levágott fejét elküldte neki Budavarába.

Musztafa Zrinyi fejét bebalzsamoztatta és elküldte a legközelebbi magyar táborba, hogy egy reádkívüli hőst megillető tiszteességgel emessék el. Zrinyi Györgynek, Miklós fiának, magyar levelet írt, amelyben értesítette atyja elesetéről és részvétét fejezte ki. Aztán másnap napkeletkor a várbástyán megsíratta mind a két halottját.

— Miért sírsz olyan nagyon, uram? — kérdezte tőle egy dervis. — Hiszen

te nagyúr vagy és semmi bajod sincsen.

— Magamat is siratom — válaszolta a basa —, mert jöemberek nélkül nagyon nehéz az élet.

Kiépül a földalatti vár

Aztán nekilátott, hogy megvalósítsa nagy terveit. Hatalmas gazdaságokat alapított: ménesei, gulyái, nyájai voltak. Külföldiek szívesen vásároltak tőle, mert a határig ő kezeskedett az áruért. Aztán nekifogott az építkezéseknek s Buda fürdői az ő nevéhez fűződnek. A Tabán külvárosban elkészíttette a Rudasfürdőt, melléje karavánszerájt építtetett s a mai Császár-fürdő helyén ugyancsak több fürdőt és karavánszerájt létesíttetett. A jelelegi Királyfürdő is az ő korában épült. Musztafa többet építtetett Budán, mint az összes budai basák együttvéve. A Várban palotákat, iskolákat csináltatott. Harminc vizimalma volt, fele gabonát örült, fele pedig faszenet és ként puszkapornak. Legendákat beszéltek vagyonáról, de életéről is. Hát amikor feltárta a Vár pincéit, földalatti folyosóit! Ő maga is bejárta az alagutakat, amelyekről addig senki sem tudott bizonyosat. És amikor a házak megszámozása után elkészült a földalatti Vár térképe is, Musztafa még újabb és újabb összekötő folyosókat, a folyosókba pedig fülkéket, sőt szobákat, termeket csináltatott. A végén már kiment a fellegrárból, anélkül, hogy valamelyik kapuhoz került volna. A földalatti Budavár kiépítése az ő nevéhez fűződik.

H. I.